

Реферат на тему: "Театр Леся Курбаса"

Леесь Курбас

РЕФЕРАТ

на тему:

"Театр

Леся Курбаса"

2001 р.

Ім'я режисера українського театру Леся Курбаса (1887-1942), народженого в Галичині, без жодного сумніву мусить стояти поміж корифеями театру 20 століття, поруч із швейцарським реформатором Адольфом Алія (1862-1926), французом Жаком Копо (1879-1949), англійцем Едвардом Гордоном Крегом (1872-1966), росіянином Всеволодом Мейерхольдом (1874-1942), німцем Ервіном Піскатором (1893-1966) і австрійцем Максом Райнгардтом (1873-1943).

Ці реформатори могли втілити в практику свої революційні теорії, маючи підтримку існуючої театральної традиції. Не так було з Лесем Курбасом, якому довелося взяти на себе велетенське завдання створення українського авангардного театру без попередників на цьому полі, починаючи з порожнього місця.

Коли життя країни, що була на межі повної руйни, стало поволі налагоджуватися, театральні діячі також робили все можливе для відродження театру. Леесь Курбас був серед них найбільшою творчою силою.

Закінчивши філософський факультет Віденського університету (1907-1908) та Львівського (1908-1910), Курбас присвячує себе театрові. Протягом кількох років він набував акторського досвіду в різних провінціях міста. Тільки 1916 року він вступив до театру Садовського в Києві. Від цього моменту після створення експериментальної театральної студії починається його справжня мистецька кар'єра. Праця в цій студії придалася йому два роки пізніше під час організації "Молодого Театру". У цьому театрі Курбас ставив чудовий репертуар: "Цар Едіп" Софокла, "Горе брехунові" Франца Грільпарцера, "Кандиду" Бернарда Шоу, "Затоплений дзвін" Гергарта Гавптмана, "Тартюфа" Мольєра, "Господиню готелю" Карло Гольдоні, "Ревізора" та "Одруження" Гоголя, "Дядю Ваню" Чехова, "Макбета" Шекспіра і, ясна річ, низку творів українських авторів, як "Гайдамаки" за Шевченком, "Чорну Пантеру" Винниченка, "Украдене щастя" Франка...

Це в "Молодому Театрі" Курбас уперше втілює у життя свої ідеї того часу про шлях театру. Він зайняв рішуче становище проти театального реалізму (наприклад, як у К.Станіславського) – реалізму, що, згідно з його переконаннями, придушував актора. Він намагався позбутися рутини, об'єднуючи в одне ціле ритміку й пластику дикції, міміку й акробатичну гнучкість акторів. Що ж до декорацій та костюмів, то вони

творили чудо в фресках кольорових форм відповідно до стилю п'єси: античного, романтичного, експресивного, символічного або конструктивістичного. Режисер стає абсолютним господарем готованої вистави.

Йосип Гірняк, один з чільних акторів "Березоля", подає в своїй книзі слова, які часто повторював Курбас на початку 1920 років:

"Тепер, коли ми не маємо талановитих драматургів та високоякісних п'єс, вирішальна роль в творчому процесі театру належить режисерові. Справжній режисер – не лише організатор, але й інтерпретатор. Режисер інтерпретує не лише життя, а й автора. В разі розходження режисера з автором, він має право і повинен п'єсу виправити, донести до потрібного йому звучання. Тоді допустимі скорочення, перестановки дійових акцентів, перетрактовка сценічних ситуацій, характерів, додатки режисерських інтермедій, прологів та епілогів.

Курбас надавав величезної ваги професійному формуванню акторів і режисерів. Для цього він виробив систему навчання акторів, основу на культурі мови й жеста, встановлюючи правила стилю, форми, точності експресії, ясності кожного руху тіла, потенційної важливості пауз серед речення, динаміки мотивованих ситуацією контрастів, обов'язкового вживання технічних прийомів. Курбас вимагав від кожного актора зусилля концентрації, щоб він заходився загальною ідеєю вистави, збагнув внутрішні чинники дії та глибокі переживання дійових осіб.

Ірина Авдієва в своїх спогадах про ті часи наводить слова Курбаса: "Мета – це не статиста, це музика вистави" – і пише далі, що "кожний, хто брав участь у масовках, повинен був зрозуміти себе як музичний інструмент з багатим діапазоном звучання.

"Березіль" вже займав центральне місце в театральному житті України. Не лише його вистави приваблювали широку публіку. Театр спромігся з початку березня 1922 року з числа молодих співробітників створити під керівництвом Курбаса першу "Експериментальну студію".

Пізніше, вже після переїзду "Березо поля" до Харкова, Курбас їздив з усією трупой на гастролі, щоб показати свої нові вистави в Києві, Одесі, Тбілісі...

У 1925 році Курбас був в апогеї своєї слави.

В ці роки "Березіль" став державним театром. Його новий статус вимагав від акторів найвищої професійної майстерності, а від його керівника – підбору високоякісного репертуару.

Репертуар "Березо поля" збагатився п'єсами Миколи Куліша (1892-1942) – "Комуна в степах" (1925), "Народний Малахій" (1928), "Мина Мазало" (1929), "97" (1930) і "Маклена Граса" (1933). Коли Курбас готував до постанови ще одну п'єсу Куліша – "Патетичну сонату" в 1933 році, її заборонила політична цензура.

Висока якість й розмах драматичних і ліричних вистав "Березополя" та інших українських театрів тих років досягалися не лише завдяки талантові режисера й акторів, але також дякуючи винахідницькому генієві малярів-декораторів. У Курбаса, спершу в "Молодому Театрі", був головним художником Анатолій Петрицький (1895-1964), а потім – в "Березо полі", з 1922 і до кінця його праці в театрі 1933 року –

Вадим Меллер (1884-1962).

Курбас набув на Україні такої слави, що інші режисери, які зовсім не поділяли його ідей про театральне мистецтво, імітували його сценічні композиції, переписували музичний акомпанемент, повторюючи постановки, що мали великий успіх у Курбаса, як, наприклад, інсценізація "Гайдамаків" за Шевченком.

З 1926 року "Березіль" осів у Харкові, де Курбас продовжував свою виняткову режисерську працю.

З кінця квітня до початку червня 1927 року Курбас їздив за кордон: до Чехо-Словаччини, Німеччини й Австрії. В Празі він влаштував конференцію для подання інформації про мистецьке життя України. Ця подорож дала йому змогу побачити все, що робилося в авангардних театрах і зробити висновки, корисні для своєї власної праці.

Як квіти обертаються за рухом сонця, так само нові молоді театральні групи на Україні імітували Курбаса. І то не диво, бо керівниками в них часто були молоді режисери, вихованці студій, закладених Курбасом при "Березілі".

Але, не зважаючи на свій мистецький престиж, "Березіль" і його керівник Курбас були політично приречені, бо їхнє мистецтво було непотрібне, а то й незрозуміле керівним верхам. Митцям "Березолі" довелося пережити тяжкі хвилини на сесії художньо-політичної наради, що відбулася в Харкові у вересні 1930 року. Різка критика "Березолі" оберталася довкола одного дразливого питання: про брак визначеної політичної настанови й відсутність п'єс, які відбивають класову боротьбу, показуючи позитивні наслідки соціалістичного життя.

Політична компанія проти Курбаса наростала й скінчилася його вигнанням в кінці 1933 року з "Березолі", а згодом арештом й засланням до концентраційних таборів...

Уряд навіть змінив театрові "Березіль" назву і він став тепер Державним драматичним театром імені Т.Шевченка. А з початком 1934 року взагалі було заборонено вживати в мистецтві форми, які б мали будь-чого спільного з новаторськими естетичними шуканнями. Митцям, а зокрема - в театрі, довелося знизити свою творчість до рівня так званого "соціалістичного реалізму".

Рутина, застій і глибокий провінціаналізм потроху взяли гору й надовго запанували в українському театрі...

З хроніки останніх днів "Березолі"

(з спогадів Йосипа Гірняка)

Ціле літо 1933-го Курбас інтенсивно готував до вистави останню п'єсу Миколи Куліша "Максима Грача". Прем'єру було заплановано на другу половину вересня.

1-го вересня увесь ансамбль "Максим Грача" повернувся до Харкова, щоб освоїтися з сценічним оформленням. Прем'єра була оголошена на 24 вересня.

Кілька днів перед "громадським переглядом" Курбас не прийшов на чергову пробу. По дорозі до театру його перехопив особливий уповноважений Сталіна на Україні, який делікатно пояснив Курбасу, що йому (Курбасу) треба переглянути і усвідомити весь свій пройдений шлях і зректися його; засудити політично-літературну діяльність Миколи Хвильового та ВАПЛіте.

Два дні пізніше Лесь Курбас запросив виконавців ролі у п'єсі "Максима Грага" до себе на вечерю. Після вечері він сказав таке: "За два дні відбудеться громадський перегляд, дуже можливо, останньої нашої спільної праці. Ситуація така, що ... вже може не стати між вами".

22-ого вересня 1933 р. була запланована остання проба перед "громадським переглядом" прем'єри. На вулиці, по дорозі до театру Йосипа Гірняка зустрів Павло Тичина, який заскочив до того з питанням: "Що Лесь Курбас витіває? Чого він сам тиснеться в петлю? Таж сьогодні треба зміїним розумом пристосовуватися до обставин".

Перед пробами Лесь Степанович зайшов до кімнати Гірняка, який тут же розповів про свою зустріч з Павлом Григоровичем та про його схвильовану репліку. Курбас нетерпляче відгукнувся: "Не перед Тичиною, а перед історією я відповідаю за свої вчинки".

Проба тривала цілу ніч.

23-го вересня, о десятій годині ранку, режисер заявив, що потрібні ще деякі важливі корективи, тому прем'єру відкласти ще на один день.

Але через кілька годин комісар освіти В.Задонський наказав продемонструвати виставу перед штатом репертуарного комітету і політбюро ЦК КП(б)У сьогодні. Серед такого "сприятливого оточення" пролунала ?????? після великого режисера - Леся Курбаса і великого драматурга Микола Куліша.

Наступного дня, 24-ого вересня 1933 р. відбулась прем'єра останньої п'єси Миколи Куліша при переповненій залі друзів і недругів "Березоля" "Максима Грага" не сходила з афіші до 5-ого жовтня. Глядачі реагували на виставу як звичайно: дуже активно і прихильного. На диво, преса не поспішала зі своїми звітами про цю прем'єру. Нарешті, комісар освіти Задонський доручив комісії НЛО скликати спеціальне засідання, на якому мала бути розглянута - "справа Леся Курбаса і театру "Березіль". Засідання було скликане на вечірні години 5-ого жовтня 1933 р. На цьому засіданні Андрій Миля прочитав постанову, у якій говорилося про ?????????? Олександра Степановича Курбаса з обов'язків мистецького керівника "Березоля" і призначити та його місце - актора Мар'яна Крутинницького. А вечірнім поїздом Курбас виїхав до Харкова. 26 грудня 1933 р. його заарештували у Москві.